

گلدانهای لاک‌کنده کاری سنگرفی

تکنیک لاک‌کنده کاری (carved lacquer) به زبان چینی (Qidiao) (漆雕) عبارت است از استفاده از لایه‌های متعدد لاک یا صمغ درخت بر روی اشیایی از جنس مواد مختلف مانند چوب، بامبو، پارچه، فلز و ... که پس از خشک شدن کامل لایه‌ها، پوشش لاک‌ای ایجاد شده بر روی شی، با ابزار نوک تیز کنده کاری می‌شود.

این تکنیک از حدود ۳۰۰۰ سال پیش در چین مورد استفاده بوده است ولی در سده ۱۱ میلادی توسعه قابل توجهی پیدا کرد. تولید اشیاء با این تکنیک به علت زمان صرفاً شده برای خشک شدن لایه‌های لاک، بسیار وقت‌گیر است و محصولی که تولید می‌شود تجملاتی و گرانبهاست. این تکنیک تقریباً محدود به چین است؛ هرچند تکنیک‌های لاک‌ی موضوع نقوش کنده کاری شده بر روی این اشیاء، بیشتر منظره باغ، جانوران و گیاهان (تصویر ۱) علائم مذهبی، تصویر بزرگان و اژدها است. بیشتر اشیایی که با این تکنیک ساخته می‌شوند کوچک هستند (تصویر ۲) با وجود این، اشیایی مانند جعبه، بشقاب، سینی و حتی میز هم از فرم‌های مورد نظر است. اشیاء لاک‌کنده کاری شده، در موارد نادری با نقاشی تزیین شده‌اند. تکنیک لاک‌ی در ابتدا کم‌ضخامت بود. اما به تدریج به شکل لایه‌های ضخیم درآمد.

تصویر شماره ۱

تصویر شماره ۲

چینی ها کشف کردند که شیره انواعی از درختان را می توان برای درست کردن پوششی سخت و در عین حال سبک برای اشیاء به کار گرفت . با افزودن مواد رنگی بر سطح درخت ، نوعی لاک تولید می شد که این لاک بر هسته چوب، بامبو، فلز، پارچه و یا حتی پوست شتر و... افزوده می شد. مواد رنگی مثل شنگر (برای رنگ قرمز (دوده یا کربن) برای رنگ سیاه و... با صمغ ترکیب می شدند. البته نمونه های قرمز نسبت به رنگهای دیگر بسیار مورد پسند بود.

در زبان چینی به لاک (qi) گفته می شود که مفهوم نوشتاری آن به معنای قطره افتاده از درخت است. این نوع لاک نوعی ماده است که از صمغ درخت (Rhus verniciflua) در شرق آسیا با خراشیدن تنه بدون پوست درخت به دست می آید. این نوع جلا مانع پوسیدگی هسته چوبی و.. می شود. پوشش حاصل ضد آب و مقاوم در برابر ماوراء بنفش و حتی حرارت است . پوشش لاک خشک شده بسیار سخت و در عین حال بسیار سبک است . برخی از متخصصین هنراز این نوع اشیاء به عنوان پلاستیکهای باستانی تعبیر کرده اند ؛ چرا که این اشیاء به راحتی شسته می شوند سبک و سفت هستند و صدای ضربه ای شبیه پولیستر از آنها شنیده می شود.

تکنیک ساخت این نوع اشیاء به این ترتیب است که بدنه شیء با پوششی از لایه های متعدد لاک پوشانده می شود. پس از افزودن هر لایه از لاک باید تا خشک شدن و سفت شدن کامل آن صبر کرد؛ سپس لایه بعدی اضافه شود. ممکن است این فرآیند چند ساعت تا چند روز طول بکشد. تعداد لایه ها ممکن است از چند لایه تا ۵۰ یا حتی ۱۰۰ لایه متغیر باشد؛ هر چند که بالا بودن شمار لایه های لاک همیشه به معنی کیفیت بالای شیء نیست. پس از مرحله نهایی خشک شدن لایه های لاک ، کنده کاری روی شیء انجام می شود. کنده کاری با چاقو و ابزارهای فلزی تیز دیگر صورت می پذیرد. در ابتدا نقش به طور کلی کنده کاری می شود و سپس جرییات ، کنده کاری و صیقلی می شود. نمونه های مدرن این تکنیک که در صنایع دستی تولید می شود با کنده کاری روی چوب شروع می شوند و سپس روی چوب کنده کاری شده با لاک یا رزین پوشانده می شود.

دو نمونه ظرف لاک کنده کاری شده کاملاً مشابه ، در زیر زمین کاخ سبز موجود است که با توجه به نمونه های مشابه ، این دو ظرف کنده کاری شده لاک شنگرفی احتمالاً ، دارای هسته برنجی هستند که با لایه های متعدد و کلفتی از لاک قرمز شنگرفی پوشیده شده اند و سپس نقوش بر روی لایه کلفت لاک ، کنده کاری شده اند .

نقوش ، شامل نقش ازدهای سلطنتی ، و نقش ابر انتزاعی است که وجه تمایز ظروف لاکه چینی از ژاپنی می باشد.

و همچنین نقش گل صد تومانی نزدیک لبه دیده می شود. سطح داخلی ظرف آبی مینایی است که بر سطح بیرونی کف پایه نیز دیده می شود. بر روی لبه ظرف و لبه کف پایه ظرف حلقه فلزی احتمالا برنجی دیده می شود. این ظروف متعلق به قرن ۱۹ م سلسله Qing هستند.

تهیه و تنظیم : ماندانا کرمی کارشناس ارشد موزه سبز